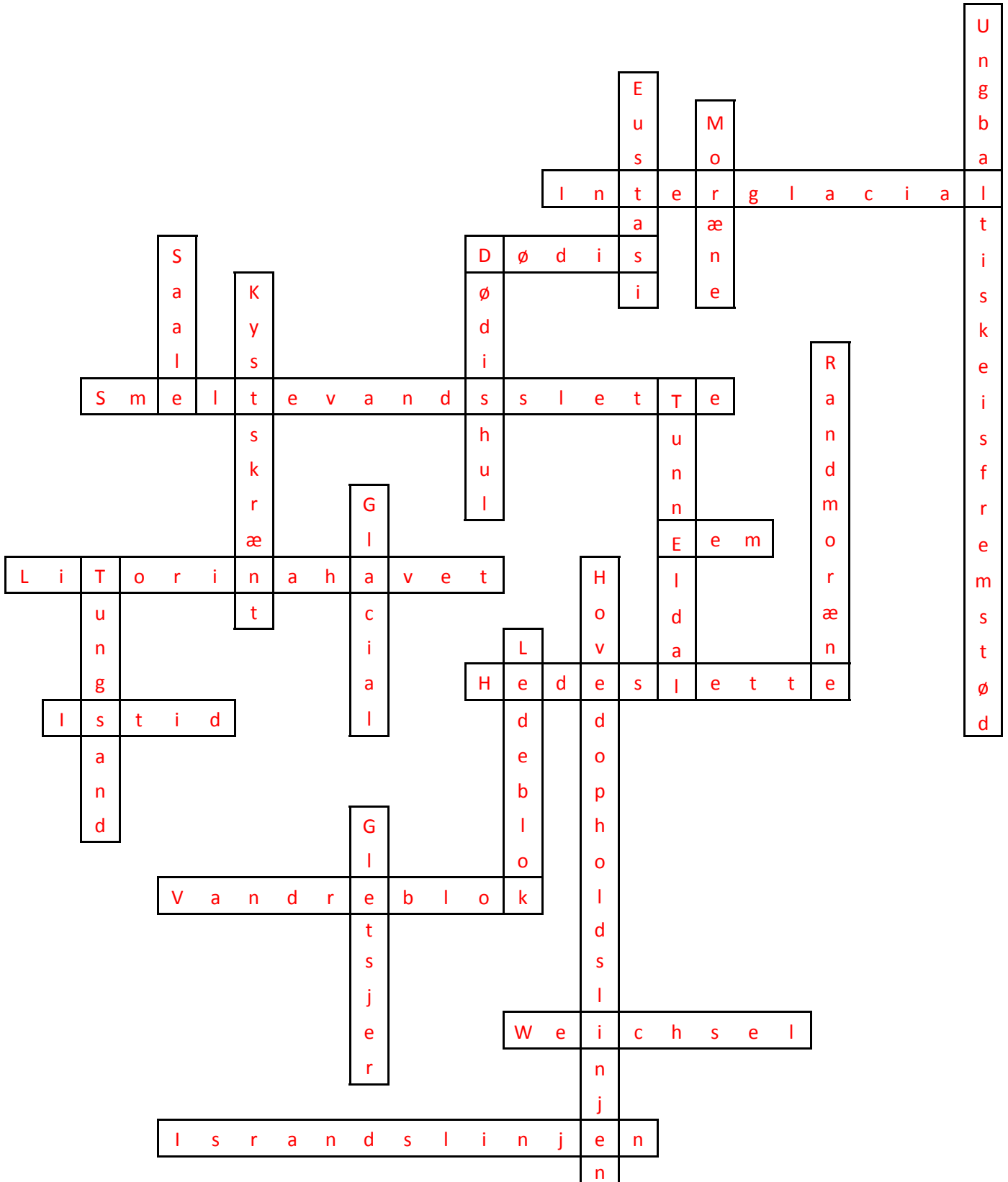

På kryds og tværs i istiden

Til læreren

Dødis	Løsrevet isklump, der ikke længere har forbindelse til en gletsjer. Sådanne isole-rede isklumper lå tilbage i landskabet da hovedisen smeltede bort.
Dødishul	En fordybning i landskabet, der er et aftryk efter dødis. Disse huller i er ofte uden afløb fordi der ligger et lerlag i bun-den. Der dannes ofte søer og moser.
Eem	Sidste mellemistid. Den begyndte for ca. 130.000 år siden og sluttede for ca. 115.000 år siden.
Eustasi	Havniveau-ændringer. Skyldes enten af-smeltning af ismasser ved varmere klima eller ophobning af vand i ismasser ved nedkøling.
Glacial	Andet ord for istid. En længere kuldeperi-ode med arktisk klima på mellem-breddegraderne.
Gletsjer	Større masse af flerårig aflejring af sne og is. En gletsjer begynder at flyde fremad og udad til siderne (bevæge sig), når den har en vis størrelse. Det er dens egen vægt, der
Interglacial	Andet ord for mellemistid. En varmeperio-de mellem to istider.
Hedeslette	Flade områder dannet af smeltevandsflo-der fra isen under sidste istid (Weichsel-istiden).

Hovedopholdslinjen	Dertil hvor isen nåede under sin maximale udbredelse for ca. 22-17.000 år siden under sidste istid (Weichsel-istiden).
Israndslinie	En iskappes/isrands ydergrænse. F.eks. den Østjyske Israndslinje, der blev dannet for ca. 17.000 år siden. Der nåede den Ung-baltiske isstrøm til Østjylland.
Istid	En længerevarende kuldeperiode. Arktisk klima og indlandsis breder sig til mellem-breddegraderne. Store mængder af vand bindes som is i gletsjerne. Lavt havniveau.
Kystskrænt	F.eks. som ved Mols Bjerge. Kystskrænterne angive hvor stenalderkysten gik, da vandstanden var mange meter højere.
Ledeblok	En stentype, der kan føres til en bestemt lokalitet. Ved at kikke på stenene på et bestemt sted kan man danne sig et billede af hvilke isfremstød, der er gået hen over stedet.
Litorinahavet	Stenalderhavet for 8-9.000 år siden nåede et langt højere niveau end i dag. Landet havde stadig ikke hævet sig efter isens pres. Kystlinjen lå længere inde i forhold til den nuværende .
Moræne	Blanding af ler, sand, grus, og sten, som er samlet op og skubbet sammen af en gletsjer. Materialerne er usorterede/ blandet sammen.
Randmoræne	Aflang israndsbakke, der er dannet langs en gletsjers rand. De kan blive op til 30 m. høje og består af det materiale gletsjeren har skubbet foran sig.

Saale	Førrige istid. Den sluttede for 130.000 år siden og blev efterfulgt af mellemistiden Eem.
Smeltevandsslette	En flodslette dannet ved foden af en gletsjer. Store mængder smeltevand er løbet ud i det isfri landskab foran isfronten og afsat det medslæbte sand og grus på vejen.
Tungsand	Sand med stort indhold af tunge mineraler som ilmenit (titanium-mineral) og magnetit m.fl. . Ofte ligger de som sorte bånd på stranden. Meget magnetisk og tungere end normalt kvartssand.
Tunneldal	Enorme udhulninger i landskabet. Tunneldale er dannet ved at smeltevandet er fosset i tunler under isen/gletsjeren og skåret sig ned i underlaget.
Ung-Baltiske-isfremstød	Sidste store isfremstød i sidste istid (Weichsel-istiden). Det forekom for ca. 17.000 år siden og kom fra øst.
Vandreblok	Større eller mindre klippeblok, der er transporteret med isen under sidste istid. Trods deres enorme størrelse og vægt findes de ofte mange hundrede kilometer fra deres oprindelsessteder.
Weichsel	Sidste istid, der varede fra 115.000 år siden til for ca. 11.500 år siden. Kun i den sidste kolde periode var det meste af Danmark isdækket.

- 1** Løsrevet isklump, der ikke længe har forbindelse til en gletsjer. Sådanne isolerede isklumper lå tilbage i landskabet da hovedisen smeltede bort.
- 2** En fordybning i landskabet, der er et aftryk efter dødis. Disse huller i er ofte uden afløb fordi der ligger et lerlag i bunden. Der dannes ofte søer og moser.
- 3** Sidste mellemistid. Den begyndte for ca. 130.000 år siden og sluttede for ca. 115.000 år siden.
- 4** Havniveau-ændringer. Skyldes enten afsmeltning af ismasser ved varmere klima eller ophobning af vand i ismasser ved nedkøling.
- 5** Andet ord for istid. En længere kuldeperiode med arktisk klima på mellem-breddegraderne.
- 6** Større masse af flerårig aflejring af sne og is. En gletsjer begynder at flyde fremad og udad til siderne (bevæge sig), når den har en vis størrelse. Det er dens egen vægt, der presser den frem.
- 7** Andet ord for mellemistid. En varmeperiode mellem to istider.
- 8** Flade områder dannet af smeltvandsfloder fra isen under sidste istid (Weichsel-istiden).
- 9** Dertil hvor isen nåede under sin maximale udbredelse for ca. 22-17.000 år siden under sidste istid (Weichsel-istiden).
- 10** En iskappes/isrands ydergrænse. F.eks. den Østjyske Israndslinje, der blev dannet for ca. 17.000 år siden. Der nåede den Ungbaltiske isstrøm til Østjylland.
- 11** En længerevarende kuldeperiode. Arktisk klima og indlandsis breder sig til mellem-breddegraderne. Store mængder af vand bindes som is i gletsjerne. Lavt havniveau.
- 12** F.eks. som ved Mols Bjerge. Kystkrænterne angive hvor stenalderkysten gik, da vandstanden var mange meter højere.
- 13** En stentype, der kan føres til en bestemt lokalitet. Ved at kikke på stenene på et bestemt sted kan man danne sig et billede af hvilke isfremstød, der er gået hen over stedet.
- 14** Stenalderhavet for 8-9.000 år siden nåede et langt højere niveau end i dag. Landet havde stadig ikke hævet sig efter isens pres. Kystlinjen lå længere inde i forhold til den nuværende .
- 15** Blanding af ler, sand, grus, og sten, som er samlet op og skubbet sammen af en gletsjer. Materialerne er usorterede/ blandet sammen.
- 16** Aflang israndsbakke, der er dannet langs en gletsjers rand. De kan blive op til 30 m. høje og består af det materiale gletsjeren har skubbet foran sig.
- 17** Forrige istid. Den sluttede 130.000 år siden og blev efterfulgt af mellemistiden Eem.
- 18** En flodslette dannet ved foden af en gletsjer. Store mængder smeltvand er løbet ud i det isfri landskab foran isfronten og afsat det medslæbte sand og grus på vejen.

- 19** Sand med stort indhold af tunge mineraler som ilmenit (titanium-mineral) og magnetit m.fl. . Ofte ligger de som sorte bånd på stranden. Meget magnetisk og tungere end normalt kvartssand.
- 20** Enorme udhulninger i landskabet. Tunneldale er dannet ved at smeltevandet er fosset i tunler under isen/gletsjeren og skåret sig ned i underlaget.
- 21** Sidste store isfremstød i sidste istid (Weichsel-istiden). Det forekom for ca. 17.000 år siden og kom fra øst.
- 22** Større eller mindre klippeblok, der er transporteret med isen under sidste istid. Trods deres enorme størrelse og vægt findes de ofte mange hundrede kilometer fra deres oprindelsessteder.
- 23** Sidste istid, der varede fra 115.000 år siden til for ca. 11.500 år siden. Kun i den sidste kolde periode var det meste af Danmark isdækket.